

**БИБЛИОТЕКАТА НА ИНСТИТУТА
ПО МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА – ТРАДИЦИОННА И СЪВРЕМЕННА**
Ваня Григорова, e-mail: vanya.grigorova@abv.bg

Библиотеката на Института по математика и информатика е най-голямата специализирана библиотека в България в областта на математическите и компютърните науки. Съдбата ѝ е неразривно свързана със съдбата на института, към който принадлежи — премества се поне два пъти заедно с него, като последния път — през 1972 година, в сегашната сграда. За година на създаването на Института по математика е приета 1947 г., когато на 27 октомври Управителният съвет на Българската академия на науките приема план за научната дейност през 1947/1948, включващ сформиранието и работата на три комисии: две, ръководени от акад. К. Попов — за демографски изследвания и за финансово математическо проучване на държавните и гарантираните от държавата външни облигационни заеми, и една, оглавена от акад. Никола Обрешков — за математически проучвания на репрезентативния метод в статистиката.

Приети са и индивидуални планове на академици-математици. Посоченият факт е основание през 2007 година да се ознаменува 60-годишният рожден ден на ИМИ. Разгръщайки архивите на БАН, е видно, че историята на Математическия институт е богата и плодотворна и че от него са тръгнали и израствали професионално български учени от световна величина.

Освен местопребиваването си, институтът мени няколко пъти и наименованието си в съответствие с развитието и насоките на научните

изследвания и реалните обществени условия. И така, през 1949 г. е учреден Математически институт при Физико-математическия клон на Академията с негов пръв ръководител акад. Любомир Чакалов; през 1961 г., когато 10 години (от 1953 г.) негов директор е акад. Н. Обрешков, той се преименува на Математически институт с изчислителен център; през 1972 г. — вече в новата сграда и с директор (от 1964 г.) акад. Любомир Илиев, е Институт по математика и механика с изчислителен център; през 1994 г. названието му е Институт по математика и от 1995 г. носи сегашното си име Институт по математика и информатика. От 1988 г. насам негови директори — наследници на акад. Л. Илиев, са акад. Петър Кендеров — до 1993 г., проф. Николай Янев, а от 1999 година и понастоящем — акад. Стефан Додунеков. И през всичките тези години характерни за управлението на института са подкрепата и поддръжката на библиотеката още от нейното сформирание до днес.

В търсене отговора на въпроса кога е основана библиотеката на ИМИ учените-математици, участвали в полагане основите на самия институт, си спомнят как през 1953 г. от библиотечния фонд на Българската академия на науките е заделена сбирка от книги и списания, които се съхраняват в една от двете стаи, отредени за работа на математическия колектив, намиращи се на таванския етаж в сградата на Централно управление на БАН. Грижа за тази така зачената библиотека поема доц. Боян Пенков, който завинаги свързва името си с нейното организиране и разрастване. От архива на института става ясно, че през 1955 година длъжността библиотекар с висше образование вече е заложена в щатното му разписание. Пак от разказите на по-възрастното поколение и съхраняваната документация може да се съди, че в началото ръководенето и изпълнението на библиотечните дейности са били съвместявани с издателската работа, докато постепенното нарастване на фонда и увеличаване на задълженията, свързани с обслужването на читателите, не налагат все по-ясното обособяване на библиотеката като относително самостоятелна структурна единица, макар и в рамките на отдел “Технико-икономическа документация”, по-късно „Научно-техническа информация и документация”, до окончателното ѝ оформяне в самостоятелен отдел “Библиотека и научна информация”. За отбелязване е, че още с нанасянето в новата сграда през споменатата 1972 г. за библиотечни помещения е отредена специална площ, която е предвидена още при нейното проектиране, както и в т. нар. Перспективна програма за строеж на нова сграда, датирана от 1951 г. и подписана от акад. Л. Чакалов. Изключителна заслуга за израстването на библиотеката на ИМИ до днешния ѝ статут на специална научна библиотека с профил математика и информатика има г-н Димитър Вачов, поел отговорността за нейната работа, както и издателските ѝ задачи, през 1965 година. Оглавявайки нейната дейност, не само като високообразован специалист с висше образование в областта на физико-математическите науки, но и с библиотечна квалификация, именно той е в основата на създадената организация, принципите на работа и изградения авторитет на библиотеката, на който тя се радва и днес. Утвърждава се практиката да се търси съдействие с цел взимането на научно обосновани решения от т. нар. Библиотечен съвет, членовете на който са учени-математици, проявяващи подчертана загриженост и внимание към проблемите на библиотеката. С признателност могат да бъдат споменати влизащите в състава му през годините имена на научни сътрудници и професори, между които: Вл. Гюлев, Йордан Стоянов, Д. Скордев, Г. Скордев, Т. Генчев, Иван Чобанов, Владимир Александров, Огнян Кунчев, Румян Лазов, както и настоящия директор на Централна библиотека при БАН ст.н.с. д-р Динчо Кръстев, бил известно време и председател на съвета, а и на много други колеги.

Още от създаването на библиотеката се прилагат принципите на обособ-

Екипът на библиотеката към Института по математика и информатика

фонд. Читалнята предлага удобни за работа места, свободен достъп до екземплярите на получаваната периодика от текущата година и дава възможност за ползване на част от богатия фонд справочни, енциклопедични и реферативни издания — общо 3030 тома. Всяка седмица за информация на читателите се подрежда изложба с новите постъпления.

В резултат на интегрирането в библиотечната мрежа на БАН комплектуването на фонда в библиотеката на ИМИ се осъществява на базата на покупка, абонамент, книгообмен и дар, като абонаментът за списанията бива ежегодно подновяван. Библиотеката има подкрепата на различни дарители от България и чужбина — читатели, сътрудници на Института по математика, фондация “Отворено общество”, Британския културен център. С посредничеството на десетте Хумболдтови стипендианти — учени от ИМИ, Фондация “Александър фон Хумболдт” осъществи две значими дарения от книги на престижни научни издателства като Springer-Verlag, Birkhauser-Verlag и Lieferschein, както и на компютърна техника. Ръководството на института търси и намира финансови средства за ремонт на помещенията, за подвързване на библиотечните документи, за закупуване на речници, актуална литература, консумативи, за автоматизация на библиотечните дейности. Поощряват се дарителските кампании, като в резултат на последната е колекция периодични издания от Университета в Айндховен — Холандия. Във фонда наред с научната постъпва и учебна литература — учебниците са приблизително 2988 тома, което дава възможност читателите на библиотеката да бъдат освен сътрудниците на ИМИ и учени от системата на БАН, така също и студенти и специализанти, както и учениците, подготвяни за националните и международните олимпиади по математика. Към Института е учреден в сътрудничество с фондация “Св. Св. Кирил и Методий”, фондация “Еврика” и Съюза на математиците в България Ученически институт по математика и информатика, като в негова помощ е създаден отделен фонд “УИМИ”.

В заемната на библиотеката е осигурен достъп до печатните азбучен и систематичен каталози, обработват се библиотечните документи, изпълняват се читателските заявки, извършват се различни видове библиографски справки и услуги. Едно от най-големите предимства на библиотеката е, че освен традиционна — място за съхраняване на научната книжнина и прякото ѝ ползване от потребителя, тя е и място за напълно модерно информационно обслужване. Доказателство за готовността на библиотеката да експериментира в това отношение е фактът, че тя бе първата в системата на БАН, която започна работа по въвеждането на електронен каталог — програмата “Библио-Дакомс”. А от 2004 г., като неразривна част от единната библиотечна мрежа на БАН, библиотеката на ИМИ е една от пилотните в ретроконверсията на каталозите по формат MARC21, версия 16.02 на въведената от Централна библиотека на БАН интегрирана библиотечна система ALEPH500, разработена от фирма ExLibris Ltd на Hebrew

нован подбор, своевременно попълване на фонда със съответстващи на профила книги и водещи периодични издания на всякакви езици, балансиране при комплектуването с оглед останалите библиотеки в системата на БАН и библиотеката на Факултета по математика в Софийския университет.

Днес библиотеката притежава 87480 тома научна литература, като периодичните издания са с около 2,75 % повече от книгите. Тя разполага с три основни работни зони: заемна, читалня и хранилище, чието пространство търпи промени и увеличава своята площ в съответствие с нарастващия обем на библиотечния

University в Йерусалим. Информационното осигуряване на читателите включва локално ползване на продукти като MathSci on SilverPlatter за периода 1940 — 2004 г., на реферативни източници на книжен носител, особено важния, осигурен от ИМИ абонамент за базата данни на Zentralblatt MATH, както и на компютърна база с електронен достъп до Интернет и всички електронни ресурси, предоставени чрез Централната библиотека на постоянните научни звена на Българска академия на науките.

С оглед по-доброто адаптиране към читателските нужди и повишаване ефективността на библиотечните практики от екипа на библиотеката се осъществяват различни инициативи. Една от тях е проведената през 2006 г. анкета с потребителите на библиотеката под формата на въпроси, допускащи възможност и за предложения. Резултатите от анкетата доведоха до изводи и преценки, до възприемане на нови идеи. Ето и някои от направените обобщения: най-честата причина за посещенията на читателите е организираната изложба на новопостъпила литература, а на второ място — заемането за дома на библиотечни документи на книжен носител. Сред достойнствата на обслужването, за дълбоко удовлетворение на екипа на библиотеката, всички анкетирани читатели единодушно бяха посочили неговата компетентност и отзивчивост. Анкетата спомогна до известна степен за рекламиране на библиотечните дейности. Изненадващо е например, че благодарение на нея известен процент от читателите разбраха за съществуването на някои видове библиотечни услуги.

Друга отличителна проява на библиотеката е включването в работата на създадения през юли 2006 г. в института Център по дигитализация, съществуващ първоначално, от 15 октомври 2004 г., като временно звено по дигитализация на научното наследство, а от 2007 г. — като секция “Приложение на информационните технологии в хуманитарните науки”. Благодарение поканата на д-р Милена Добрева, създател и ръководител на звеното, а по-късно на секцията, библиотеката участва като гост и оказва помощ при организацията на конференции по въпросите на дигитализацията и има възможност за пряко участие в осъществяването на практически задачи. Скромнен принос в това отношение е съдействието при дигиталната публикация на Архивен фонд 104 (Архив на Марин Дринов, притежание на Научния архив на БАН), която може да бъде разгледана на адрес: <http://www.math.bas.bg/digi/drinov>. В резултат на усилена дейност, свързана със сканирането на математическото научно наследство, вече има готовност за осигуряване на достъп до всички годишници на издания като “Физико-математическо списание”, започнало своя живот в далечната 1904 година и излизало с малки прекъсвания близо 90 години, както и на други ценни научни издания. Въпрос на време и желание от страна на колегите от Централната библиотека на БАН е осъществяването на връзката между дигитализираните текстове и електронния библиотечен каталог.

“Библиотеката е развиващ се организъм.” Това гласи един от петте закона на Рантганатан — математик по образование, един от всепризнатите учени с приноси за определяне на библиотечната наука като такава. Проследявайки пътя на библиотеката при ИМИ, тези думи се потвърждават. Свободният достъп до on-line каталога, абонаментът на някои от важните научни електронни списания и тяхното архивиране, обвързването с процесите по дигитализация на културното и научното наследство, активното възприемане на формите на компютърната комуникация и същевременно съхраняването и предлагането на писменото знание върху т. нар. хартиен носител превръщат библиотеката на ИМИ в център, който обединява традиционните и електронните библиотечни ресурси, което е основна мисия на съвременната научна библиотека.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. 60 години Институт по математика и информатика : Годишник . — София : БАН. ИМИ, 2007.
2. ГОРМАН, Майкъл. Нашите непреходни ценности : Библиотеките през XXI век / Майкъл Горман ; Прев. от англ. Ал. Дипчикова . — София : УИ Св. Кл. Охридски, 2006, с. 35.
3. Архив на ИМИ — БАН.